

Archeologisch vooronderzoek

Weelde Straatakkers

Titel

Archeologisch vooronderzoek Weelde Straatakkers

Auteurs

Niels Janssens, Jeroen Vanden Borre

Opdrachtgever

Gemeente Ravels

Projectnummer

2010-16

Plaats en datum

Assenede, augustus 2010

Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

1	Samenvatting	5
2	Inleiding	6
2.1	<i>Algemeen</i>	6
2.2	<i>Doel van het onderzoek</i>	6
2.3	<i>Opzet van het rapport</i>	6
2.4	<i>Methode</i>	7
3	Aard van de bedreiging	8
4	Bodemkundige en archeologische gegevens	9
4.1	<i>Bodemkundige gegevens</i>	9
4.2	<i>Beknopte historiek en archeologische gegevens</i>	9
5	Het proefsleuvenonderzoek	12
5.1	<i>Sporen en structuren</i>	12
5.2	<i>Vondsten</i>	12
6	Besluit en waardering	14
6.1	<i>Algemeen</i>	14
6.2	<i>Beantwoording onderzoeksvragen</i>	14
6.3	<i>Advies</i>	15
7	Bibliografie	16
8	Bijlagen	17

Prospectie
Vergunningsnummer: 2010/245
Aanvrager: VANDEN BORRE Jeroen
Naam site: Ravels Straatakkers 1

1 **Samenvatting**

In opdracht van de gemeente Ravels heeft BAAC bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan Straatakkers te Weelde. Op deze locatie, net naast de sporthal “Het Molenslop”, wil de gemeente een zwembad bouwen.

Tijdens het onderzoek is één proefsleuf aangelegd, net ten noordoosten van de toekomstige zwembadkuip.

De archeologische prospectie heeft aangetoond dat in de onmiddellijke omgeving van het plangebied vermoedelijk waardevolle archeologische resten aanwezig zijn uit de Romeinse tijd tot en met de volle Middeleeuwen.

Tijdens het onderzoek is een akkerlaag aangesneden die verschillende vondsten bevatte. Op basis van deze vondsten lijkt gebruik en bewoning in de volle Middeleeuwen in de onmiddellijke omgeving van het plangebied erg waarschijnlijk. Ook is een gracht of perceelsgreppel aangesneden. Deze is ouder dan de akkerlaag. In dit spoor is een verweerde Romeinse scherf gevonden.

Aan de hand van de resultaten wordt geadviseerd geen vervolgonderzoek door middel van een opgraving uit te voeren. Wel kan het nuttig zijn om tijdens het uitgraven van de zwembadkuip door middel van een visuele inspectie meer info te verkrijgen over de ligging en de datering van de greppel.

Het onderzoek toont aan dat bij bodemingrepen in de onmiddellijke omgeving vergelijkbaar vooronderzoek noodzakelijk is.

2 ***Inleiding***

2.1 ***Algemeen***

In opdracht van de gemeente Ravels heeft BAAC bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem verricht aan de Straatakkers te Weelde (deelgemeente van Ravels). Op het betreffende terrein wil de gemeente een zwembad bouwen. Met name ter hoogte van de zwembadkuip zal de bodem verstoord worden. Gelet op de aanwezigheid van archeologische waarden in de omgeving adviseerde het Agentschap Ruimte en Erfgoed archeologisch vooronderzoek voorafgaand aan de bouwwerken.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met Agentschap Ruimte en Erfgoed Vlaanderen, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de bouw van het zwembad. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Aangezien behoud *in situ* niet mogelijk is, is gekozen voor een prospectie die moet resulteren in een advies voor eventueel vervolgonderzoek.

Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 1.000m². Tijdens de prospectie werd één proefput aangelegd met een totale oppervlakte van ongeveer 90 m² ofwel 9 % van het plangebied. De proefput bevindt zich net ten noorden van de toekomstige zwembadkuip.

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem is uitgevoerd op 2 en 3 augustus 2010. Projectverantwoordelijke was Jeroen Vanden Borre. Niels Janssens en Jonas Van Hooreweghe (landmeter) werkten mee aan het onderzoek.

Contactpersonen bij de overheid, Agentschap Ruimte en Erfgoed Vlaanderen, zijn Alde Verhaert en Annick Arts. BAAC bvba kreeg nuttige en bijzonder gewaardeerde raad van Cyriel Verbeek (BAAC bv, Nederland). Contactpersoon bij de opdrachtgever (gemeente Ravels) was Michel Van de Ven.

2.2 ***Doel van het onderzoek***

Het onderzoek heeft als de doel de eventueel aanwezige archeologische sporen te evalueren. Dit onderzoek moet resulteren in een advies.

2.3 ***Opzet van het rapport***

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk wordt de archeologische bedreiging geschetst. Vervolgens wordt stilgestaan bij de bekende archeologische en bodemkundige

gegevens betreffende het plangebied en haar omgeving. Daarna worden de resultaten van de prospectie gepresenteerd. Hieruit volgt een synthese en een advies betreffende eventueel vervolgonderzoek naar de betrokken overheidsinstanties toe.

2.4 Methode

Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 1.000 m². Voor de aanvang van de archeologische graafwerkzaamheden heeft BAAC bvba de aanwezige beplanting die het proefsleuvenonderzoek kon hinderen verwijderd en afgevoerd. Vervolgens heeft een kraan met gladde bak een sleuf gegraven van 30 bij 3m. Hierbij is rekening gehouden met de nabijheid van de sporthal, de verharde parkeerplaats en enkele bomen.

Tijdens de prospectie is één vlak aangelegd op het archeologische relevante niveau. Het maaiveld bevond zich op een hoogte van 30,70 m TAW. Het vlak is aangelegd op een gemiddelde diepte van 29,80 m TAW. Het vlak is manueel opgeschaafd. Alle sporen werden ingetekend door middel van een Total Station en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen en foto's. Relevante vondsten werden verzameld. Ook is het profiel opgeschoond en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek is de proefput met instemming van het Agentschap Ruimte en Erfgoed gedicht.

3 ***Aard van de bedreiging***

De opdrachtgever wil op het kadastrale perceel 370f, onmiddellijk tegen de sporthal, een zwembad bouwen. Voorafgaand aan de aanleg van het zwembad wordt het terrein opgehoogd. Toch zal met name ter hoogte van de toekomstige zwembadkuip de ondergrond verstoord worden. Daarbij kunnen eventuele archeologische resten beschadigd worden.

4 ***Bodemkundige en archeologische gegevens***

4.1 ***Bodemkundige gegevens***

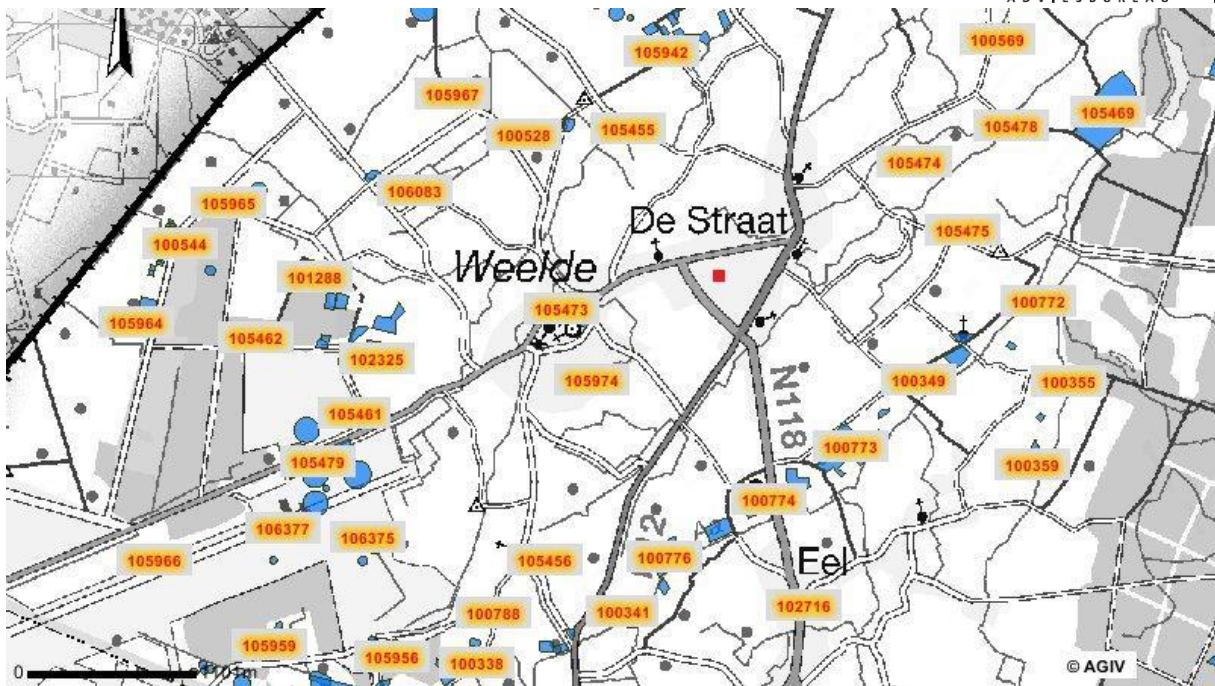
Het plangebied bevindt zich ter hoogte van Straatakkers.

De ondergrond van het gebied rond het toponiem Straatakkers staat gekarteerd als zijnde een matig droge, lemige zandgrond met diepe antropogene humus A-horizont. Deze droge gronden zouden zich uitgestrekt hebben rond de centraal gelegen Sint-Janskapel, over de toponiemen Meer, De Groes, Hegge, Schoot, Heibraak, Zuidheikant en het gebied rond Straatakkers, en dit te midden van matig natte, lemige zandgronden met diepe antropogene humus A-horizont. De drogere gronden zouden goed geschikt geweest zijn als landbouwareaal, een vermoeden dat bevestigd wordt door het toponiem Straatakkers (Annaert & De Bie, 2006: 50-51). Ook de Ferrariskaart bevestigt dit beeld.

4.2 ***Beknopte historiek en archeologische gegevens***

Rondom dit drogere gebied, op de nattere gronden, werden verschillende sites aangetroffen die voornamelijk dateren uit de steentijden. Maar eveneens bronstijdbegravingen, waarvan de grafheuvels op de Hoogeindse bergen het beste voorbeeld zijn, komen voor. Deze zijn echter niet gelegen op de nattere gronden, wat wel het geval is bij de steentijdsites, maar op enkele heuvels in een duinencomplex ten westen van Weelde (Van Impe & Beex, 1977: 5; Verdurmen & Tys, 2007: 42).

CAI-kaart met de verschillende vindplaatsen in de buurt van straatakker (Bron: <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/#>)

Om een beeld te kunnen vormen van de archeologische potentie aan Straatakkers, verdienen de gekende sites op de drogere gronden meer aandacht. Op deze gronden is beduidend minder onderzoek uitgevoerd, maar daarom niet met minder resultaat.

Op de drogere gronden werden immers reeds vele sporen van bewoning aangetroffen, die kan teruggaan tot in de Bronstijd. Op de site Melkerijstraat (CAI nummer 105474, ongeveer één kilometer ten noordoosten van Straatakkers) werd een nederzetting aangetroffen uit de Midden-Bronstijd, die geassocieerd kan worden met een gelijktijdige groep van twee bronstijdgrafheuvels gevonden nabij de Schootseweg (CAI nummer 105475). Dit grafveld werd overigens later nog gebruikt tijdens de Romeinse periode. Uit deze Romeinse periode werden echter nog steeds geen bewoningssporen aangetroffen. Ook werden op de site Melkerijstraat enkele nederzettingenstructuren aangetroffen uit de vroege IJzertijd (Annaert & De Bie, 2006: 59-61; 74-75).

Sporen van bewoning uit de IJzertijd werden eveneens aangetroffen op de site van De Hoek (CAI nummer 105478), en sporen uit de Romeinse periode werden nog aangetroffen op de site van Vennekensloop 5 (CAI nummer 105973). Deze twee sites zijn allebei nog gelegen binnen het gebied van de drogere gronden. Naast Romeinse sporen werden er ook sporen uit de Middeleeuwen aangetroffen op de site Vennekensloop 5 en uit dezelfde periode werden er vlakbij, op de site Vlasroot 2 (CAI nummer 105942) ook sporen aangetroffen. In het kader van de verwachtingen voor dit onderzoek is het ook nuttig de opgraving die gepaard ging met de uitbreiding van het kerkhof te Weelde te vermelden (CAI nummer 105473). Deze opgraving bracht wederom bewoningssporen aan het licht, dit keer uit de periode Late Bronstijd-Vroege IJzertijd (Delaruëlle & Verbeek, 2009: 16-20).

De laatste 2 sites die een aanwijzing zijn tot de rijkdom van de regio zijn deze van Deenakkers (CAI nummer 105794), waar men onder andere sporen uit de late Middeleeuwen aantrof, en de site Hof Ten Bergen (CAI nummer 105464), waar een Middeleeuwse versterking heeft gestaan.

De (in vergelijking met de sites op natte gronden) weinige sites onderzocht op de droge gronden tonen aan dat het terrein aan Straatakkers een hoog archeologisch potentieel biedt. Het gebruik als landbouwgrond en de aanwezigheid van een (beschermend) esdek

versterken dit potentieel. Toch moeten we ook wijzen op de degradatieprocessen die kunnen optreden bij sporen die onder zulk esdek gelegen zijn. Recent onderzoek heeft aangetoond dat door verschillende natuurlijke, maar vooral antropogene factoren, de archeologische sporen onder een esdek kunnen vervagen waardoor opgraven in sommige gevallen de enige vorm van behoud is (Annaert & De Bie, 2006: 51, 53-54).

5 *Het proefsleuvenonderzoek*

5.1 *Sporen en structuren*

De werkput is noordwest-zuidoost georiënteerd en meet 32 bij 3 meter. Bij de aanleg van het vlak is rekening gehouden de bodemkundige opbouw van het plangebied. In het profiel waren duidelijk vier lagen te onderscheiden: de moderne bouwvoor dekte een oudere, donkerbruine bouwvoor af. Deze rustte op zijn beurt op een bruingrijs pakket, vermoedelijk een oude ploeglaag. Hieronder bevond zich de gele C-horizont. Het vlak is aangelegd in de top van de C-horizont. Deze was redelijk verstoord door natuurlijke processen zoals bioturbatie en differentiële bodemvorming.

In de werkput zijn 11 sporen aangetroffen. Het gaat telkens om grondverkleuringen waarvan de archeologen aannamen dat er minimaal een kans bestond dat het om antropogene sporen ging. Gelet op de natuurlijke verstoringen was duidelijk dat een groot deel niet antropogeen zouden zijn.

Slechts één spoor, spoor 5, is duidelijk antropogeen. Het gaat om een noordoost-zuidwest georiënteerde greppel. De greppel is minimaal 1,00 m breed en 40 cm diep. De vulling is donkerbruin gevlekt en onderscheidt zich duidelijk van de afdekkende ploeglaag (spoor 1300).

Na het documenteren is de gracht doorspit. Slechts één vondst werd aangetroffen: een verweerde TS scherf.

Alle overige sporen zijn lichtgrijs tot bruingrijs van kleur. Van deze sporen zijn sporen 1, 2 3 en 6 gecoupeerd. Van geen van deze sporen konden we met absolute zekerheid aangeven dat het om antropogene sporen gaat. Spoor 1 bleek erg ondiep en is vermoedelijk een vlek, een restant van de bovenliggende laag, spoor 1300. Spoor 2 lijkt een paalkuiltje, maar de door een dier gegraven gang onder het spoor doet vermoeden dat het hele spoor een natuurlijke verstoring is. Spoor 3 is een erg ondiep kuiltje, heel wat kleiner dan het vlak liet vermoeden. We konden niet uitmaken of het natuurlijk of antropogeen is. Spoor 6 lijkt een lichtgrijze paalkuil met bruingrijze kern te zijn. De ligging naast de gracht, spoor 5, kan deze interpretatie versterken.

5.2 *Vondsten*

Tijdens het onderzoek zijn in drie verschillende contexten vondsten aangetroffen. Bij de aanleg van het vlak zijn vondsten aangetroffen in de lagen 1200 en 1300. In beide gevallen gaat het om een mengeling van aardewerk en bouw materiaal (stukjes baksteen). Spoor 1200 bevatte ook een stukje ondefinieerbaar metaal. Het aardewerk is gewassen en ruwweg gedetermineerd. Het jongste aardewerk dateert uit de Nieuwe Tijd. Zo is onder andere een stukje Pingsdorf (spoor 1300) en een scherf grijsbakkend aardewerk opgemerkt. Eén scherf uit spoor 1100 is roodbakkend aardewerk met groenig loodglazuur en dateren we eerder in de Nieuwe Tijd.

Grosso modo kunnen we stellen dat vondsten uit spoor 1300 uit de volle Middeleeuwen of ouder te dateren is, terwijl vondsten uit 1200 eerder uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe Tijd komen.

In spoor 5 is een verweerde scherf *terra sigilata* (TS) gevonden. Gelet op de verweerde toestand (misschien is de scherf verplaatst en/of intrusief) en het feit dat het slechts om één enkele scherf gaat, verplicht om voorzichtig om te gaan met een datering voor de gracht.

6 **Besluit en waardering**

6.1 **Algemeen**

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem aan Straatakkers te Ravels heeft aangetoond dat zich in de onmiddellijke nabijheid van de proefsleuf vermoedelijk waardevolle archeologische resten uit de Romeinse tijd en volle Middeleeuwen kunnen bevinden.

Het is zeker dat het terrein in gebruik was in de Romeinse tijd. Het is niet zeker dat de greppel, spoor 5, in die periode te dateren is. De aanwezigheid van een Romeins scherf in de greppel en de duidelijke scheiding tussen de greppelvulling en de afdekkende verploegde laag wijzen wel op zulke datering. De gracht interpreteren we als een vermoedelijke perceelsgreppel.

Ook is zeker dat het terrein in gebruik was in de Middeleeuwen: lagen 1200 en 1300 duiden op een intensief gebruik als akkerland in de Middeleeuwen en later.

De proefsleuf zelf bevatte geen sporen zoals kuilen, waterputten en paalsporen, die rechtstreeks met een nederzetting hebben te maken. De aanwezige greppel duidt op bewoning in de onmiddellijke omgeving van het onderzochte gebied.

6.2 **Beantwoording onderzoeksvragen**

1. Zijn er sporen aanwezig?
Ja. Het gaat slechts in één geval om een duidelijk antropogeen spoor, namelijk een vermoedelijk Romeinse perceelsgreppel.
2. Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
Slechts één van de sporen (spoor 5) is met zekerheid antropogeen.
3. Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
Spoor 5 is goed bewaard. De kans is groot dat sporen uit dezelfde periode (Romeins?) goed tot zeer goed bewaard zijn onder de afdekkende ploeglaag.
4. Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
Spoor 5 is vermoedelijk een perceelsgreppel. De kans is groot dat in de onmiddellijke omgeving bewoningssporen aanwezig zijn.
5. Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
Spoor 5 is vermoedelijk een Romeinse greppel.
6. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
Vervolgonderzoek binnen de ruimte van dit project wordt niet aanbevolen. Wel is duidelijk dat vergelijkbaar vooronderzoek bij bodemingrepen in de onmiddellijke omgeving erg waardevol kan zijn.
7. Kunnen de gegevens geëxtrapoleerd worden naar de omliggende percelen?

Het onderzoek heeft aangetoond/bevestigd dat in de onmiddellijke omgeving vermoedelijk Romeinse bewoning en met zekerheid Middeleeuwse bewoning was.

6.3 Advies

Aan de hand van de resultaten van het vooronderzoek adviseren we geen vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving. De resultaten zijn te mager om een opgraving te rechtvaardigen. Er zijn aanwijzingen voor Romeinse en Middeleeuwse bewoning, maar de kans is erg klein dat deze zich net naast de aangelegde proefsleuf bevindt.

Het kan wel nuttig zijn om tijdens het uitgraven van de zwembadkuip een archeoloog een visuele inspectie te laten doen. Deze ingreep heeft nauwelijks budgettaire gevolgen en weegt geenszins op de planning van de opdrachtgever. De inspectie kan wel informatie geven over het verdere verloop van de vermoedelijk Romeinse greppel. Eventueel kunnen ook bewoningssporen gevonden worden.

Het onderzoek heeft aangetoond dat bij bodemingrepen in de omgeving van het plangebied vergelijkbaar vooronderzoek sterk aangewezen is.

7 **Bibliografie**

- Annaert R. & De Bie M. 2006. Een woonerf uit de midden-bronstijd te Weelde ontdekt tijdens de ruilverkavelingswerken Poppel (gem. Ravels, prov. Antwerpen), *Relicta* 1, 49-80
- Delaruelle S. & Verbeek C. 2009. *Ravels (Antwerpen) – Weelde, Uitbreiding kerkhof. Definitieve opgraving*, Bilan-rapport: ongepubliceerd rapport
- Van Impe L. & Beex G. 1977. Grafheuvels uit de vroege en midden bronstijd te Weelde, *Archaeologia Belgica* 193, 5-49
- Verdurmen I. & Tys D. 2007. Centrale archeologische inventaris (CAI) III. De archeologische waarde van militaire heidedomeinen, *VIOE-rapporten* 03

Internetbronnen

Bodemkaart Vlaanderen:

<http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geovlaanderen/bodemkaart/#>

Kaart CAI: <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/#>

Kaart Ferraris: <http://www.ngi.be/NL/NL1-4-2-3.shtm>

8 *Bijlagen*

- Sporenlijst
- Vondstenlijst
- Profielen
- Foto's
- Kaarten

Sporenlijst

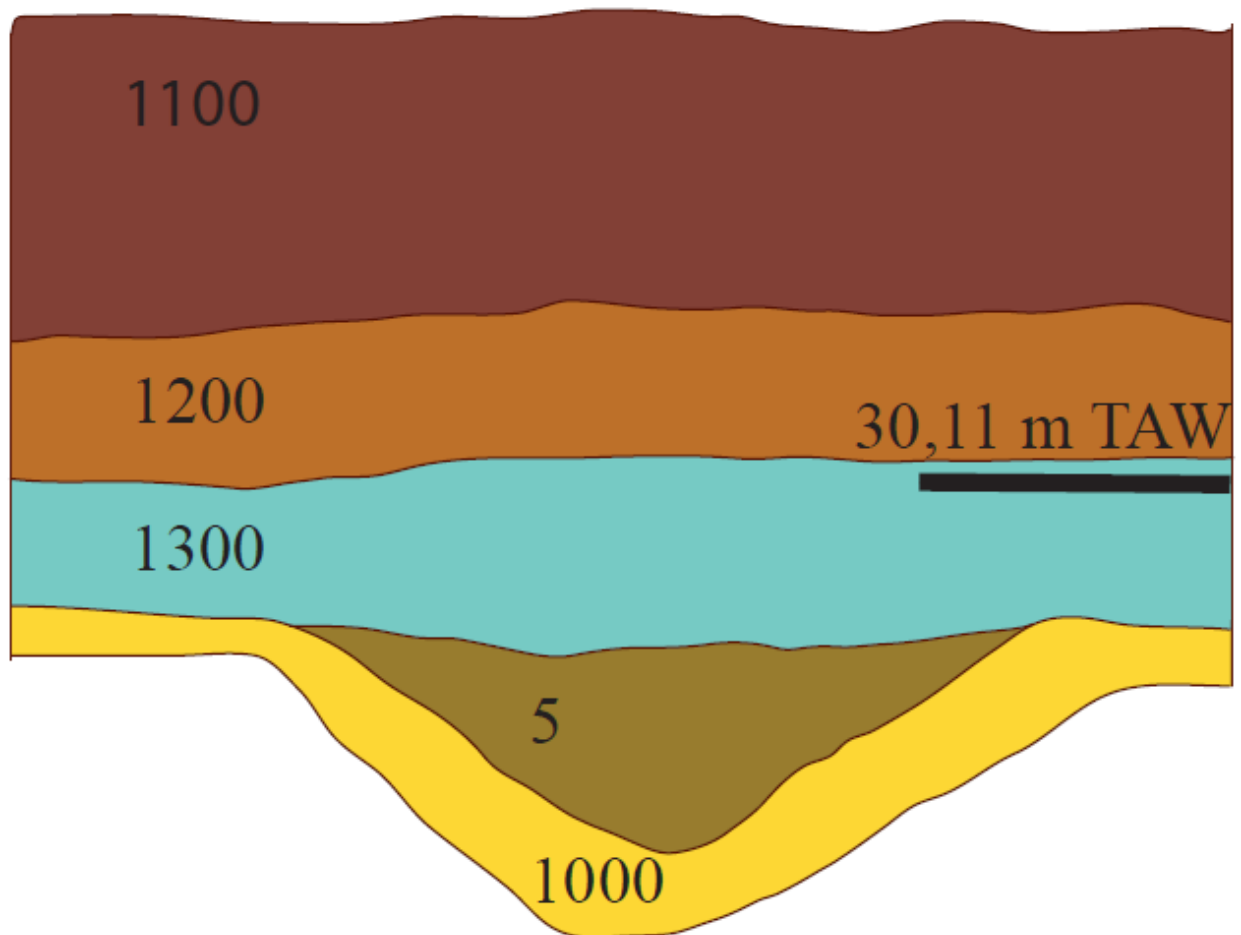
spoor	Werkput	vlak	vulling	aard	kleur	vorm	textuur	insluitsel	opmerkingen
1	1	1	1	Vlek	lichtgrijs	rond	zandig		
2	1	1	1	Paalkuil?	lichtgrijs	rond	zandig		
3	1	1	1	Vlek	lichtgrijs	rond	zandig		
4	1	1	1		lichtgrijs	Rond	zandig		
5	1	1	1	Greppel	Gr Dgr	Lineair	zandig		
6	1	1	1	Paalkuil?	lichtgrijs	Rechthoek	zandig		
7	1	1	1	Vlek?	lichtgrijs	Rechthoek	zandig		
8	1	1	1	Vlek?	lichtgrijs	Lineair			
9	1	1	1	Vlek?	lichtgrijs	Laag	zandig		
10	1	1	1	Vlek?	lichtgrijs	Lineair			
11	1	1	1	Vlek?	lichtgrijs	Laag	zandig		
1000	1	1	1	natuurlijk	Lge Br	Laag	zandig		Moederbodem
1100	1	1	1	Antropogeen	Donkergrijs bruin	Laag	zandig		Recente bouwvoor
1200	1	1	1	Antropogeen	Lgr Br	Laag	zandig		Ongestoord esdek
1300	1	1	1	natuurlijk	Licht Br Gr	Laag	zandig		Oude akkerlaag

Vondstenlijst

vnr	wp	spoor	inhoud	aantal	verzamelwijze	opmerkingen
1	1	1200	Aw, bouwmetaal	4	aanleg profiel	Nieuwe Tijd, Late Middeleeuwen
2	1	1300	Aw, bouwmetaal	5	aanleg profiel	Volle Middeleeuwen, Nieuwe Tijd
3	1	5	Aw	1	Afwerken spoor	Romeins, terra sigillata, verweerd

Profiel (schaal 1:20)

Zuidwestprofiel ter hoogte van spoor 5

- Spoor 5: greppel
- Laag 1000: moederbodem
- Laag 1100: recente bouwvoor
- Laag 1200: onverstoord esdek
- Laag 1300: cultuurlaag of ploeglaag

Foto van zuidwestprofiel ter hoogte van spoor 5

Foto's

1. Overzicht proefput vanuit het noordwesten

2. Spoor 5 in het vlak vanuit het noordoosten

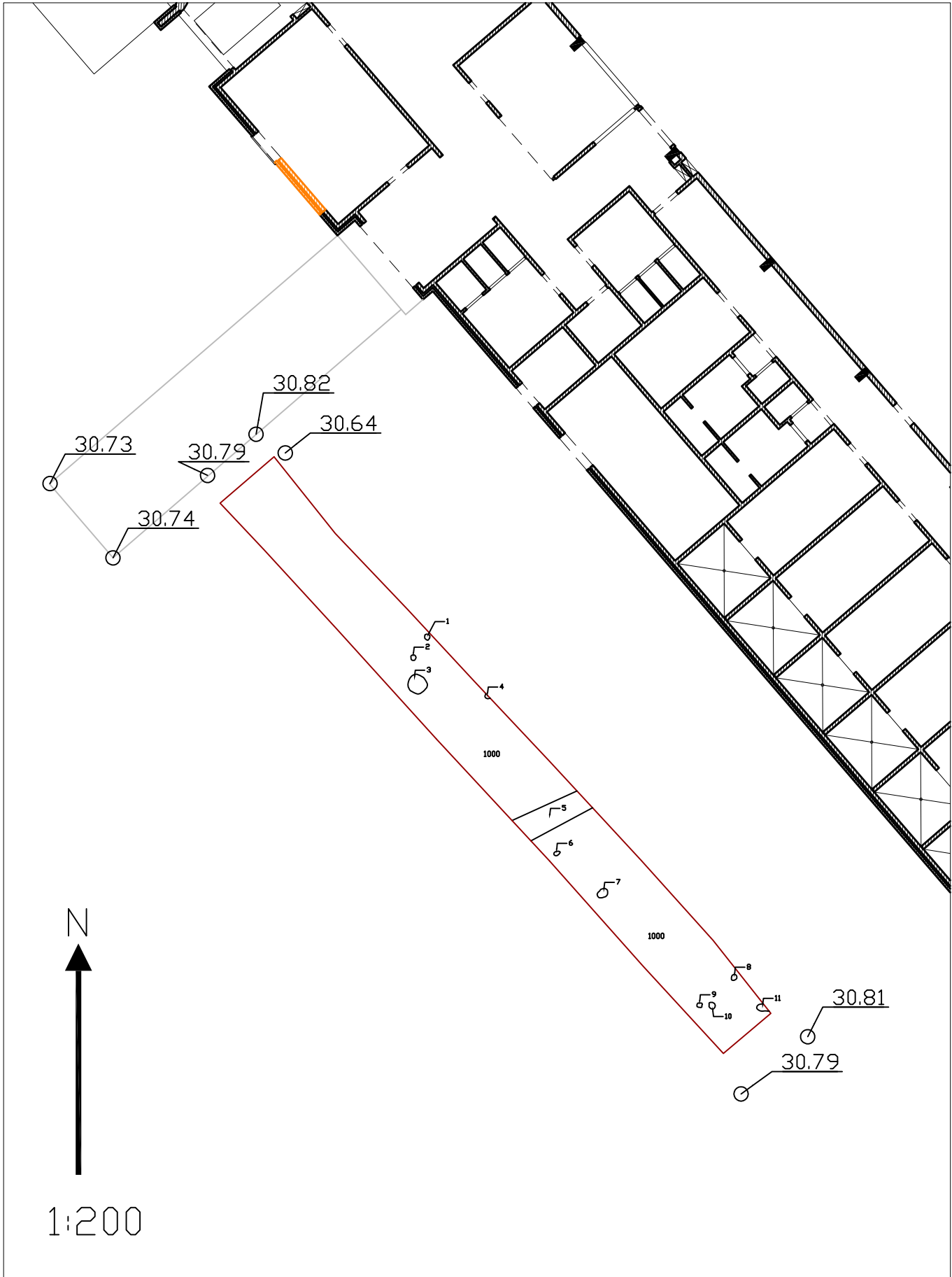
3. Coupe spoor 1

4. Coupe spoor 2

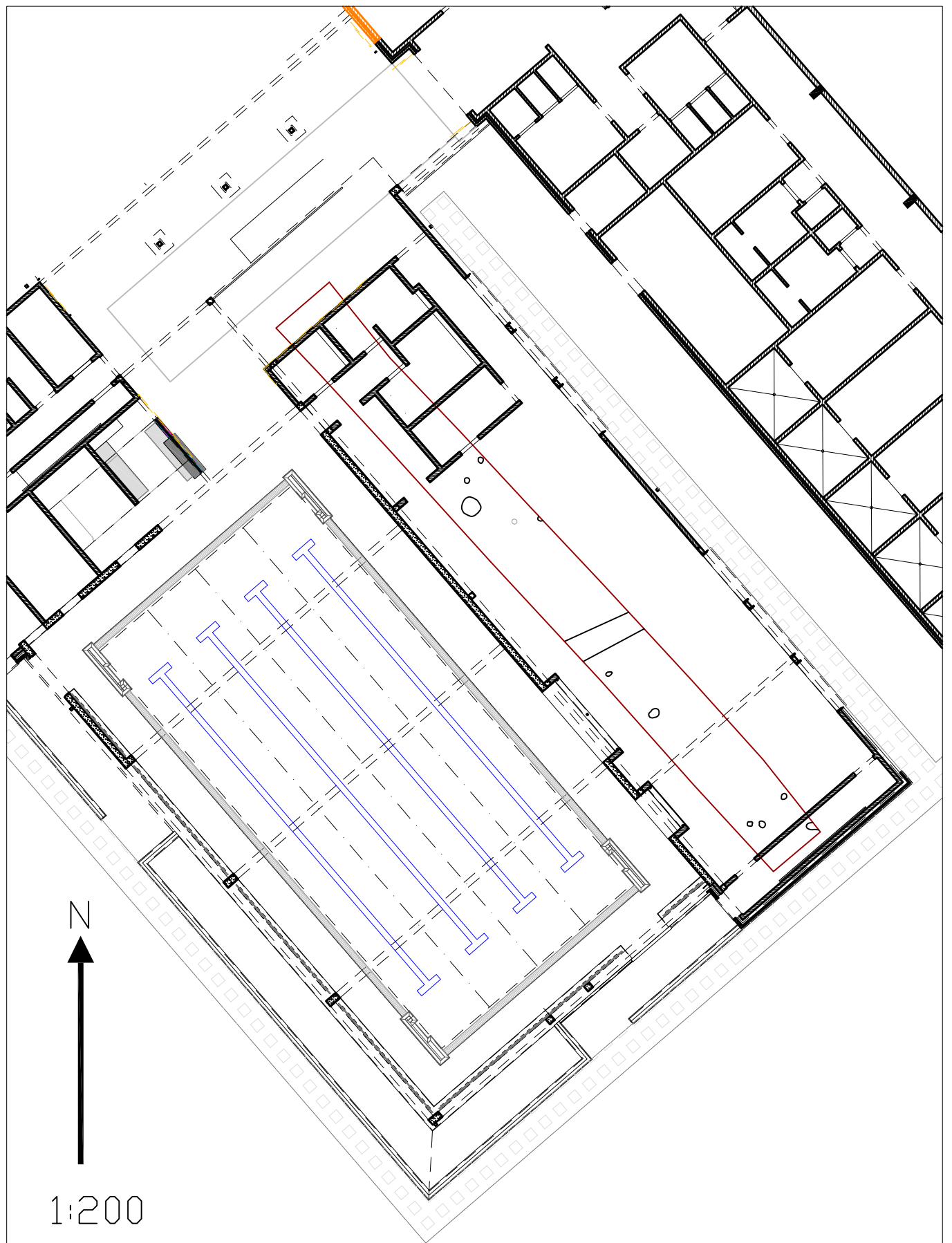

5. Coupe spoor 6

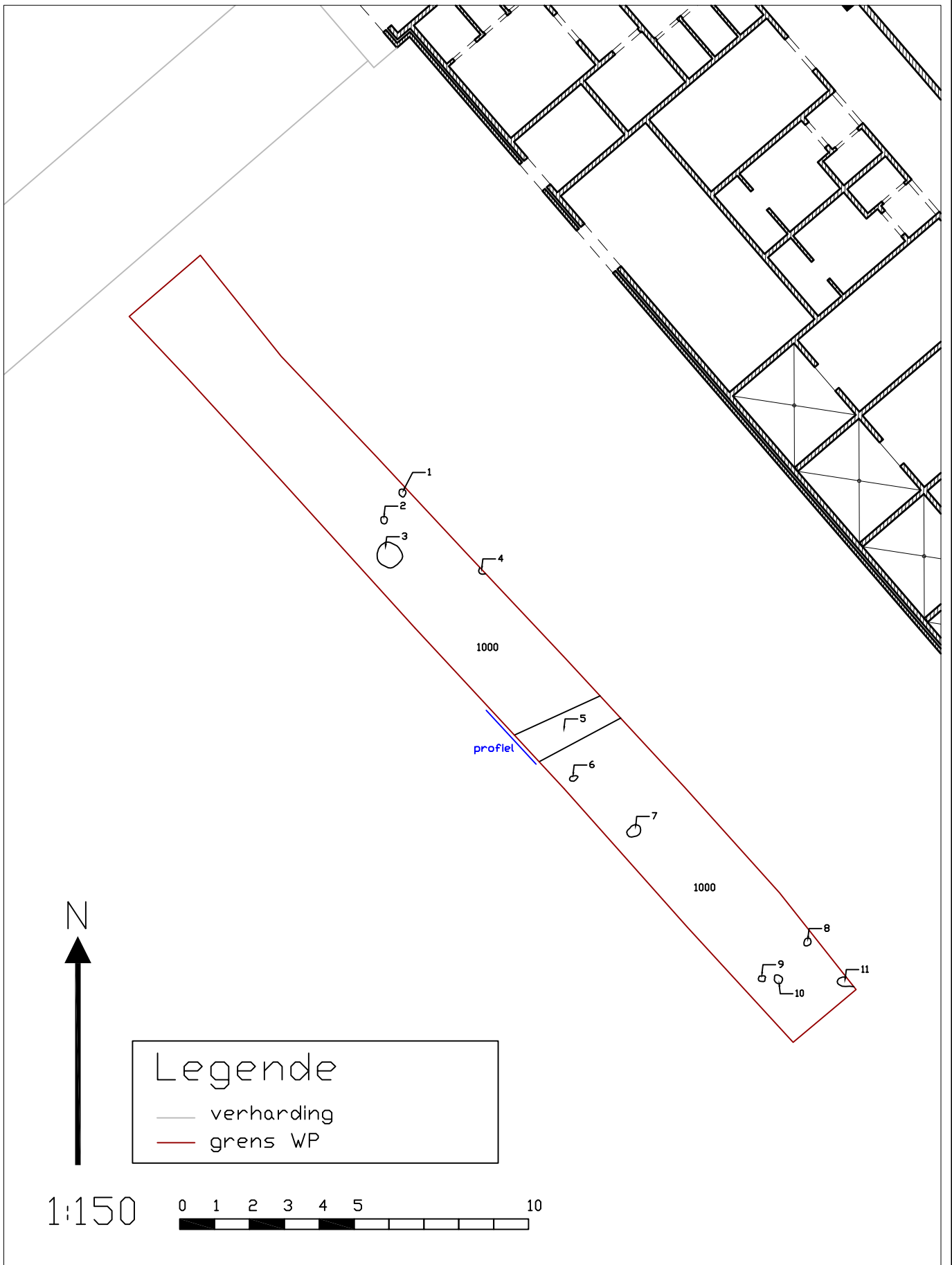
Weelde Gemeentelaan

datum onderzoek: 02-08-2010

Weelde Gemeentelaan

datum onderzoek: 02-08-2010

Weelde Gemeentelaan

datum onderzoek: 02-08-2010